

Krav til presentasjon av mistenktes rettigheter i avhør

Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2023

Kand.nr: 3 & 4

Antall ord: 9635

1.0 Innledning.....	2
1.1 Avgrensing	3
1.2 Oppgavens struktur.....	3
2.0 Juridisk metode.....	4
2.1 Rettskildebildet.....	4
2.1.1. Formell lov	4
2.1.2. Forarbeider	5
2.1.3. Rettspraksis	5
2.1.4. Rimelighetshensyn og juridisk litteratur.....	6
3.3 Utgangspunktet om fri bevisførsel	7
3.3.1 Nærmere om ulovlig og utilbørlig.....	8
3.3.2 Vilkår for bevisavskjæringsvurderingen	9
4.0 Rettigheter i avhør	10
4.1 Rett til å gjøres kjent med saken.....	10
4.2 Rett på forsvarer	11
4.3 Retten til å forholde seg taus	11
4.3.1. Retten til å forholde seg taus etter EMK	11
4.3.2 Retten til å forholde seg taus etter norsk rett	12
4.4 Oppsummering	13
5.0 Fri bevisførsel og bevisavskjæring opp mot avhør.....	13
5.1 «Gjøres kjent med»	14
5.1.1. Virkningsbasert vurdering	15
5.1.2. Innholdsmessig hensyn.....	15
5.1.3. Rettstekniske hensyn	16
5.1.4. Systemorienterte hensyn.....	17
5.1.5. Oppsummering	17
5.2 Ulovlig eller utilbørlig.....	18
5.3 Den konkrete bevisavskjæringsvurderingen.....	18
5.3.1 Oppsummering	22
6.0 Konkrete tiltak.....	23
7.0 Avslutning	25
8.0 Litteraturliste	27

1.0 Innledning

I løpet av praksisåret tok vi mange avhør i ulike situasjoner. Felles for disse avhørene var at man ofte hadde en følelse av at rettighetspresentasjonen nærmest ble en opplesning av innøvd materiale. Ved flere anledninger lurte vi på om personen vi avhørte forsto det vi forsøkte å formidle. Vi ble sittende igjen med et spørsmål om dette var «godt nok»? Dette vekket en interesse for hvilke krav som blir stilt til politiet under avhør, og dannet bakgrunnen for det som skulle bli vår problemstilling i bacheloroppgaven.

Utover høsten ble det klart for oss at dette også er et svært dagsaktuelt tema. I løpet av det siste året har flere store saker blitt gjenopptatt, som har avdekket store feil i politiets etterforskningsarbeid.¹ I lys av dette har det blitt stilt mange kritiske spørsmål til politiets arbeid og rutiner, herunder gjennomføringen av avhør. Det blir derfor viktigere med høy kvalitet, og økt fokus på ivaretagelse av rettighetene og rettssikkerheten til de involverte. Dette styrket interessen vår ytterligere, og var slik på den måten med på å påvirke valget og utformingen av oppgavens problemstilling.

Problemstilling: Hvilke krav stilles til presentasjon av mistenktes rettigheter i avhør og når kan det nektes ført for retten.

Opgaven har definert et avhør som *gyldig* når det ikke hefter formelle feil ved det, og dermed kan legges frem som bevis i retten. Bacheloroppgaven vil i hovedsak ta for seg hvilke krav som stilles til presentasjonen av mistenktes rettigheter i et avhør. Den vil også forsøke å finne grensedragningen mellom når et avhør er å regne som gyldig, og når det eventuelt kan avskjæres. Hvilken grad av mangler og svakheter skal til for at avhøret nektes ført for retten?

I den forbindelse er det hensiktsmessig å avklare når avhør vanligvis kan legges frem i retten. I norsk rett står muntlighetsprinsippet sterkt.² Dette innebærer at forklaringer hovedsakelig skal avgis for retten muntlig. Videre er også bevisumiddelbarhetsprinsippet sentralt.³ Dette innebærer at kun bevis som er «tilgjengelig» og «for hånden» skal kunne føres. Disse to prinsippene medfører at forklaringer som utgangspunkt skal fremsettes direkte og personlig, av den som skal avgi forklaringen. Dermed vil forklaringer avgitt i politiavhør i utgangspunktet ikke kunne fremlegges i retten. Det finnes likevel noen unntak i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (heretter omtalt som strpl.) § 290. Disse inntre

¹ Akhtar mf, 2022

² Straffeprosessloven, 1981, § 278.

³ Magne Strandberg (2022) Bevisumiddelbarhet

når det er «motstrid mellom hans forklaringer» i retten og det vedkommende forklarte i politiavhør. Utover dette kan avhør også fremlegges dersom det «gjelder punkter han nekter å forklare seg om», «ikke møter» i retten eller dersom han «erklærer at han ikke husker» hendelsen. At disse vilkårene er oppfylt ligger som en forutsetning i oppgavens videre drøfting.⁴

Det er mulig at vilkårene i strpl. § 290 er oppfylt, men at påtalemyndigheten likevel ikke kan fremlegge avhøret som bevis. Dette omtales som bevisavskjæring og er et unntak fra hovedregelen i norsk rett. Hovedregelen er at det skal være fri bevisførsel, for å best mulig kunne belyse saken.⁵ En sentral vurdering i oppgaven vil være hensynet til belysning av sakens materielle sannhet veid opp mot hensynet til mistenktes rettssikkerhet.

1.1 Avgrensning

Oppgaven vil benytte begrepet «mistenkte» som statusbetegnelse. På bakgrunn av oppgavens omfangsbegrensning vil besvarelsen i hovedsak omhandle mistenktes rett til å unnlate å forklare seg etter strpl. § 232. Andre sentrale rettigheter vil bare kort belyses. Retten til å forholde seg taus er en helt sentral rettighet mistenkte har i en straffesak, og hovedtyngden blir dermed lagt på denne. Rettigheten vil også gjøre seg gjeldende for siktede og tiltalte i en sak. Oppgaven vil i hovedsak fokusere på at vernet mot selvinkriminering blir truet gjennom mangelfull presentasjon av rettigheten. Den vil dermed ikke omhandle momenter som bevisst forklaringspress, andre faktorer som tvang, tortur, manipulering eller overmaktforhold som kan innvirke på mistenktes opplevelse av retten til å forholde seg taus.

1.2 Oppgavens struktur

I kapittel 2.0 belyses juridisk metode, inkludert rettskildebildet. Strpl. § 232, og vilkåret «gjort kjent med» blir sentrale i drøftelsen. Etter det vi har sett er det ingen utfyllende forklaringer på hva som ligger i dette vilkåret. Rimelighetsbetraktninger, som i juridisk metodelære rubriseres under termen reelle hensyn,⁶ blir dermed vektlagt under redegjørelsen av rettskildebildet. Videre vil selve vurderingen av *avhørets gyldighet* bero på ulovfestet rett. Rettspraksis er dermed også vektet tungt i metodedelen.

Under kapittel 3.0 vil oppgaven redegjøre for det sentrale prinsippet om fri bevisførsel. Denne redegjørelsen vil også omfatte unntaket fra prinsippet, altså de konkrete momentene som skal

⁴ Straffeprosessloven, § 290.

⁵ Se Rt. 1994 s. 610 (side 614) og Rt. 2003 s. 549

⁶ Ørnulf Øyen (2022) Straffeprosess (3. utg) s. 53

til for at et bevis skal kunne avskjæres. Oppgaven vil under kapittel 4.0 foreta en kort redegjørelse for de tre rettighetene som en mistenkt skal få fremsatt i forkant av et avhør. Her blir særlig retten til taushet vektlagt og drøftet i lys av internasjonal og nasjonal lovgivning og rettspraksis.

Oppgavens kapittel 5 vil ta for seg en vurdering av innholdet i «gjøres kjent med» etter strpl. § 232. I fravær av andre rettskilder vil dette bero på rimelighetsbetraktninger. Deretter vil oppgaven vurdere om brudd på å «gjøres kjent med» medfører at avhøret ikke kan benyttes som bevis.

I kapittel 6.0 vil oppgaven forsøke å utforme noen praktiske tiltak som kan iverksettes for å sikre at avhør kan regnes som gyldige. Disse tiltakene vil utformes med utgangspunkt i funnene som gjøres i den foregående juridiske drøftelsen.

2.0 Juridisk metode

Oppgavens tematikk søkes belyst gjennom juridisk metode. Juridisk metode er en innfallsvinkel som er egnet for å formulere og besvare rettsspørsmål.⁷ Oppgaven vil dermed hente sitt kunnskapsgrunnlag fra rettskilder. Oppgavens tematikk gjør det nødvendig å se hen til et bredt spekter av rettskilder. Som følge av rettsområdets delvis lovfestede og delvis ulovfestede forankring vil store deler av oppgaven benytte ikke-kodifiserte rettskilder.

2.1 Rettskildebildet

2.1.1. Formell lov

Rettskildebilde for bevisavskjæring i straffesaker er for enkelte overtredelser hjemlet i strpl. kap. 22, og delvis overlatt til ulovfestet rett. Strpl. kap. 22 omhandler for eksempel bestemmelser som sier at bevis uten beviskraft kan nektes ført jf. strpl. § 292. Disse bestemmelsene er også en form for bevisavskjæring, men vil ikke gjøre seg gjeldene i denne oppgaven.

Det følger av lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett § 2 nr. 1 at blant annet Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (heretter forkortet med EMK) skal gjelde som en del av norsk lov.⁸ Konvensjonene har forrang for annen lovgivning.⁹ Rt. 2000 s. 996 fastslår at dersom det fremkommer tvil rundt rekkevidden av

⁷ Ragna Aarli & Synne Sæther Mæhle. (2018) *Juridisk metode i et nøtteskall*. s. 13

⁸ Menneskerettsloven (1999) §2

⁹ Menneskerettsloven (1999) §3

Europeiske menneskerettighetsdomstolen (heretter forkortet med EMD) sine avgjørelser,¹⁰ blir det opp til norske domstoler å tolke EMK i lys av verdier og verdiprioriteringer som ligger til grunn for norsk lovgivning. Dette gjelder likevel bare når det ikke foreligger motstrid med EMK. Gjennom EMK stiller EMD overordnede krav til medlemslandene. Deretter faller ansvaret på landene å konkretisere og praktisere kravene gjennom sitt eget lovverk.¹¹

2.1.2. Forarbeider

Det ble i forarbeidene til straffeprosessloven av 1981 drøftet om avskjæringsbestemmelsene skulle lovfestes.¹² Odelstingsproposisjonen endte imidlertid opp med å støtte seg på straffeprosesslovkomiteens innstilling om å overlate dette spørsmålet til praksis og teori, slik det også var i strpl.¹³ Dette innebærer at de mest sentrale autorative kildene er rettspraksis.

Utover lovforarbeidene til strpl. har også forarbeidene til lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (heretter omtalt som tvisteloven) en viss rettskildemessing relevans. Tvisteloven omhandler regler for føring av sivilrettslige tvister og er således ikke direkte gjeldene, og dermed ikke like førende, som straffeprosesslovens egne forarbeider. Det kan likevel gi en pekepinn på lovgivers tanker. I tvistelovens § 22-7 valgte lovgiver å lovfeste domstolens mulighet til å nekte bevis som var innhentet på en «utilbørlig» måte. Av forarbeidene fremkommer det at dette var ment som en kodifisering av eksisterende og allerede etablert ulovfestet praksis.¹⁴ Videre fremkommer det at tvistelovens § 22-7 beror på en samling av sivilrettslig og strafferettslig rettspraksis. Spørsmålet var mest omtalt i straffeprosessen. Utvalget ønsket dermed å lovfeste og videreføre den allerede etablerte praksisen.¹⁵ Dette tilsier at vurderingene er sammenfallende i sivilrettslige og strafferettslige saker, på det tidspunktet tvistelovens bestemmelser ble vedtatt. Dette vil i så fall innebære at rettspraksis fra sivilsaker, som utgangspunkt, også bør kunne benyttes i avskjæringsvurderingen i straffesaker.

2.1.3. Rettspraksis

Den mest sentrale rettskilden er rettspraksis. Historisk sett er det få høyesterettsdommer som omhandler avskjæring av ulovlig eller utilbørlig ervervede bevis. Dette vanskeligjør også

¹⁰ Rt. 2000 s. 996 (side 999)

¹¹ Rt. 2000 s. 996 (side 1008)

¹² Ot.prp.nr.35 (1978–1979) side 139

¹³ NUT 1969:3 s. 197

¹⁴ Ot.prp.nr.51 s. 547

¹⁵ NOU 2001:32 s. 961-962

arbeidet med å fastslå hva som er gjeldende praksis. Et prejudikat innen den moderne bevisavskjæringsvurderingen er Rt. 1991 s. 616, hvor Høyesterett fastsetter et todelt system for bevisnektelse. Fra 1991 til 2021 fulgte mange dommer fulgte mønsteret fra 1991. I HR-2021-966-a velger imidlertid Høyesterett å gå bort fra det todelte systemet, og la avgjørelsen bero på en helhetlig vurdering. Oppgaven kommer nærmere inn på dette i under avsnitt 3.3.2. Dette medfører en mulig fravikelse i den identiske rettspraksisen som ble kodifisert i tvisteloven i 2005. Dette medfører dermed at sivilrettslige dommer fattet etter 2020 ikke vil bli inkludert i oppgaven, da anvendelsesgrunnlaget er usikkert.

2.1.4. Rimelighetshensyn og juridisk litteratur.

Ettersom de tradisjonelle rettskildene som lovverk, forarbeider og rettspraksis er begrenset innenfor området, vil reelle hensyn og juridisk litteratur være av betydelig verdi. Den juridiske litteraturen er ikke en like sterk rettskilde som lovverk og rettspraksis, og fungerer således i all hovedsak som støtteargumentasjon.¹⁶ Imidlertid gir den juridiske litteraturen uttrykk for hva fagmiljøet mener er, eller burde vært, gjeldende rettstilstand. Deres argumentasjonslinjer vil dermed være førende for hva som bør inngå i en drøftelse av reelle hensyn.

Den juridiske litteraturen på området er hentet inn fra et bredt spekter av relevante kilder. Særlig er litteratur fra Bratholm og Øyen benyttet. Bratholm sine betraktninger knyttet til bevisavskjæringsvurderingen er blant de første juridiske litterære verkene som ble produsert i forbindelse med straffeprosessloven av 1981. Artikkelen har fått en sentral plass i den konkrete bevisavskjæringsvurderingen. Artikkelen er vist til både i lovforarbeidene til straffeprosessloven av 1981, og at brorparten av argumentene senere er benyttet av Høyesterett i sin praksis.¹⁷ I tillegg til dette har også betraktningene fått en sentral plass i nyere juridisk litteratur. Øyens lærebok «straffeprosess» er av den nyeste juridiske litteraturen på området, og boken brukes bl.a. til undervisning ved det juridiske fakultet i Oslo. Øyens verk ansees dermed som sentralt innen fagfeltet. Øyen viderefører imidlertid i sitt verk mange av de samme momentene og vurderingene som Bratholm gjorde i sin tid. Dette støtter også oppunder Bratholms relevans i dag.

Formålet med reelle hensyn er å finne frem til et rimelig eller rettferdig resultat.¹⁸ Det følger av juridisk litteratur at særlig fire momenter skal vektlegges i forståelsen av reelle hensyn

¹⁶ Erik Magnus Boe (2020) *Grunnleggende juridisk metode*. (4. utg.) s. 113.

¹⁷ Se HR-2021-966-A

¹⁸ «Reelle hensyn», 2019

knyttet opp mot straffeprosessen. For det første har vi «*virkningsbaserte vurderinger*». Dette innebærer at rettsregelen skal forstås med henseende på regelens formål, slik at formålet med bestemmelsen kan realiseres. For det andre skal det foretas en «*innholdsmessig vurdering*». Dette innebærer at rettsregelen skal tolkes slik at den gir det beste materielle grunnlaget, med forholdsmessighet mellom mål og middel. Dette inkluderer innbyggernes rettsikkerhetsgarantier. For det tredje må det foreligge en «*rettsteknisk vurdering*». Her vektlegges momenter som at rettsforståelsen skal være praktisk og ikke virke unødvendig prosesskapende. Avslutningsvis skal det foretas en «*systemorientert vurdering*». Her skal det vektlegges hvilket tolkningsalternativ som best passer basert på øvrige regler på området, samt rettssystemet for øvrig. Alle disse momentene vil til slutt utgjøre en samlet vurdering, som omtales som reelle hensyn.¹⁹

Ovenfor ble det redegjort for hvilke rettskilder som er sentrale for oppgaven, hvor hovedvekten ligger på rettspraksis, juridisk litteratur og reelle hensyn. I de neste avsnittene vil oppgaven foreta en teoretisk redegjørelse for hovedregelen om fri bevisførsel, samt hva som inngår i vurderingen av bevisavskjæring.

3.3 Utgangspunktet om fri bevisførsel

Et leddende prinsipp innenfor norsk strafferett er retten til fri bevisførsel.²⁰ Dette innebærer at alle parter har mulighet til å føre de bevis de anser som hensiktsmessige for å belyse forholdet. Prinsippet fremkommer ikke direkte av straffeprosesslovens bestemmelser. Det ansees imidlertid som sikker rett gjennom rettspraksis.²¹ Høyesterett har i den forbindelse uttalt at prinsippet om fri bevisførsel danner grunnlaget for at saken blir best mulig belyst fra alle kanter, og at retten dermed kan fatte en materielt riktig avgjørelse.²²

Prinsippet om fri bevisførsel står sterkt i norsk rett, men er likevel ikke absolutt. Dersom det foreligger tungtveiende grunner for det, kan adgangen til å føre bevis innskrenkes. Dette medfører i enkelte tilfeller at bevisene ikke kan legges frem for retten og således ikke kan bidra til å belyse saken. Dette omtales som bevisavskjæring.

Høyesterett har på ulovfestet grunnlag fastsatt regler for når det kan foretas en bevisavskjæringsvurdering. I Rt. 1990 s.1080 uttalte Høyesterett at et bevis kan avskjæres dersom loven «uttrykkelig» bestemmer det, eller hvis beviset er fremskaffet på en «ulovlig

¹⁹ Øyen (2022) s. 53

²⁰ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) s. 107

²¹ Se Rt. 1994 side 610, side 614 og Rt. 2003 s. 549

²² Rt. 1990 s. 1008 (s. 1110)

måte». I Rt. 2009 side 1526 (avsnitt 28) uttalte Høyesterett at i enkelte tilfeller kan man avskjære bevis ervervet på ulovlig eller utilbørlig måte. Høyesterett lister med andre ord to vilkår for når bevisavskjæring kan finne sted. Det kan være tilfellet dersom det ikke er adgang til å føre beviset grunnet legale reguleringer eller hvis ervervelsen har foregått på en ulovlig eller utilbørlig måte.

Likevel er det ikke slik at et bevis automatisk avskjæres dersom ovennevnte vilkår er oppfylt. Det vil i tillegg være en rekke andre faktorer som spiller inn på denne vurderingen. Dette krever at det blir foretatt en konkret vurdering i hver enkelt sak. Denne vurderingen er sentral for oppgaven, og blir dermed dypere gjennomgått under punkt 3.3.2.

3.3.1 Nærmere om ulovlig og utilbørlig

Det fremkommer ikke klart av hverken Rt. 1990 s. 1008 eller Rt. 2009 s. 1526 hva som legges i ulovlig beviservervelse. En språklig forståelse er imidlertid at bevisene er innhentet på en måte som er i strid med norsk lovgivning. Ørnulf Øyen skriver at bevis er innhentet på ulovlig måte dersom det er «i strid med gjeldende rett».²³ Etter Øyens ordleggelse innebærer dette at forbudet ikke bare gjelder overtredelser av formell lovgivning, men også overtredelser av den ulovfestede rettstilstanden. Øyen utdyper ikke sin konklusjon noe videre i læreboken. Utsagnet kan imidlertid stemme med Høyesteretts intensjon sett i lys av Rt. 1990 s. 1008, da Høyesterett i ordlyden her har valgt å skille mellom det «loven uttrykkelig bestemmer» og «ulovlig beviservervelse».

Høyesterett har fastslått at «adgangen til å kreve bevis avskåret må rekke lenger enn til bare å omfatte bevis som er skaffet til veie ved en straffbar handling».²⁴ I praksis betyr dette at ervervelsen også kan være å anse som ulovlig, selv om den ikke kan føre til en straffereaksjon. Eksempelvis fremkommer det ingen straffetrussel av strpl. § 232. Basert på Høyesteretts uttalelser kan brudd på bestemmelsen likevel føre til at beviset er å regne som ulovlig ervervet.

Selv om et bevis ikke er innhentet på en ulovlig måte kan retten nekte føringen av et bevis dersom dette er innhentet på en «utilbørlig» måte. En språklig forståelse av utilbørlig kan være fordømmelig eller uakseptabel. Høyesterett har i flere dommer også benyttet begrepet kritikkverdigg.²⁵ Det foreligger få høyesterettsavgjørelser hvor *utilbørlig* har vært benyttet uten

²³ Ørnulf Øyen (2017) Straffeprosess (2. utg) s. 411

²⁴ Rt.1997 s. 795 (side 796)

²⁵ Se Rt. 2003 s. 549 (avsnitt 17) og Rt. 2003 s.1814 (avsnitt 17)

at beviset er innhentet på en ulovlig måte. Ser man til enkelte høyesterettssaker fremstår begrepet som utfyllende for ulovlighetsvilkåret.²⁶ Dette er trolig fordi det skal være anledning til å vurdere bevisavskjæring i situasjoner hvor beviset er innhentet på en fordømmelig måte, men som ikke bryter med loven. I en høyesterettsdom blir for eksempel skjult lydopptak under en konfidensiell forsoningssamtale omtalt som «illojalt og støtende».²⁷ Dette dannet grunnlaget for en bevisavskjæringsvurdering.

3.3.2 Vilkår for bevisavskjæringsvurderingen

Som nevnt i 3.3. er hovedregelen i norsk rett fri bevisførsel. Dette utgangspunktet kan imidlertid vike hvis *tungtveiende hensyn* taler for det. For at denne vurderingen skal finne sted må et av vilkårene omhandlet i 3.3.1 – ulovlig eller utilbørlig – være oppfylt.

Innholdet i hvilke tungtveiende hensyn som skal legges til grunn har blitt konkretisert gjennom rettspraksis. I hver enkelt sak må det foretas en konkret vurdering på hvorvidt det er elementer i saken som taler for at beviset skal nektes ført. I Rt. 1999 s. 1269 (s. 1272) uttalte Høyesterett at det må vektlegges hvorvidt beviset vil innebære en «*gjentagende eller fortsettende krenkelse*» av rettsbruddet som ble begått ved beviservervelsen. Hvis det er tilfelle uttalte Høyesterett at beviset som hovedregel skal nektes ført. Videre kan også beviset avskjæres som følge av en bred vurdering av øvrige konkrete hensyn. Av høyesterettsdom HR-2021-966-A ser vi imidlertid en mulig endring i rettstilstanden, og at Høyesteretts har gått bort fra den todelte praksisen. I dommen ble det uttalt at det skal foretas en bred vurdering. Momentene som «*gjentagende eller fortsettende krenkelse*» skal fremdeles vektlegges betydelig som et av flere momenter, men vil ikke automatisk eller alene kvalifisere til avskjæring. I tillegg skal også momenter som «*grovheten av krenkelsen*», «*om den som satt med beviset, pliktet å utlevere det*», om «*innhentingene blir møtt med sanksjonert av myndighetene*», «*hvor viktig saken er*» og hvor «*sentralt beviset er for å oppklare saken*» vektlegges.²⁸ Det betyr at det må foretas en helhetlig vurdering basert på konkrete hensyn i hver enkelt sak.

Oppgaven har nå redegjort for teorien bak fri bevisførsel og vurderingen av bevisavskjæring. I følgende kapittel vil det redegjøres for ulike rettigheter en mistenkt har i et avhør.

²⁶ Se Rt. 1997 s. 795 (side 796) og Rt. 1991 s. 616 (side 618-624)

²⁷ Rt. 2009 s.1526 (avsnitt 31)

²⁸ HR-2021-966-A (avsnitt 24)

4.0 Rettigheter i avhør

Ved avhør av mistenkte er det tre rettigheter som mistenkte skal gjøres kjent med. Dette er å bli gjort kjent med saken,²⁹ retten på forsvarer,³⁰ samt retten til å forholde seg taus.³¹ Utover dette kan også andre rettigheter være påkrevd å opplyse om som følge av situasjonelle omstendigheter. Dette kan for eksempel være informasjon om at en ikke trenger å vitne mot nær familie, eller at det er straffbart å bevisst vitne på en slik måte at uskyldige kan bli straffeforfulgt. Siden disse rettighetene ikke alltid kommer til anvendelse, vil de heller ikke bli vektlagt videre i oppgaven. I de kommende avsnittene vil det bli redegjort for de tre grunnleggende rettighetene som alltid gjør seg gjeldende i et avhør av mistenkte.

4.1 Rett til å gjøres kjent med saken

Av EMK art. 6 nr. 3 bokstav a, fremkommer det at enhver som blir siktet for en straffbar handling, straks skal underrettes om grunnlaget for siktelsen mot ham. I oversettelsen av konvensjonen ble “charges” oversatt til statusbetegnelsen «siktede». Ettersom den originale ordlyden ikke ilegger noen statusbetegnelse, er det enighet om at det må innebefatte både mistenkt og siktete i en sak.³² Det er altså en rettighet som gjør seg gjeldende allerede når den etterforskningen retter seg mot gjøres kjent med dette. I EU-direktiv av 22. mai 2012 presiseres det at den som er mistenkt for en sak, på det seneste skal gjøres kjent med mistanken i forkant av politiets avhør.³³

Rettigheten er også fastslått i strpl. § 232, hvor det fremkommer at «mistenkte skal gjøres kjent med mistanken og hva saken dreier seg om før et avhør tas av han». Målet med rettigheten er at mistenkte skal vite hva han eventuelt skal forklare seg om, og dermed ha den nødvendige forutsetningen for å kunne forsvare seg selv. Dette er med på å sikre mistenkte den rettferdige rettergangen som staten er pålagt å sikre innbyggerne.³⁴ I tillegg er rettigheten nedfelt i forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (heretter omtalt som påtaleinstruksen) § 8-1, hvor det fremkommer at mistenkte skal gjøres kjent med saken, og en eventuell siktelse, i forkant av et politiavhør.

²⁹ Strpl. §232 og påtaleinstruksen §8-1

³⁰ Strpl. §94 og påtaleinstruksen §8-4

³¹ Strpl. §232

³² Jørgen Aall (2018) *Rettsstat og menneskerettigheter* (5. utg) s. 91

³³ Europaparlamentet (2012) avsnitt 19

³⁴ EMK art. 6

4.2 Rett på forsvarer

Etter EMK art. 6 nr. 3 bokstav c, har alle som blir siktet i en straffesak rett til å forsvare seg selv eller med rettslig bistand etter eget valg. Artikkelen fastslår dette som en av minimumsrettighetene til en mistenkt under rettergangen.³⁵ Som nevnt ovenfor stiller dette krav til at det må konkretiseres ytterligere gjennom norsk rett.

I strpl. § 94 fremkommer det at «siktede» har rett til å la seg «bistå av forsvarer» på ethvert trinn av saken. Strpl. § 94 gir kun siktede rett, men som det følger av EMK art. 6 gjelder retten til forsvarer på hele etterforskningsstadiet, og derfor er nok dette en rettighet som også tilfaller mistenkte. Dette er en rettighet som mistenkte skal gjøres kjent med, jf. strpl. § 94 andre setning. Denne retten gjelder allerede på etterforskningsstadiet, og mistenkte har dermed rett til å ha med seg forsvareren allerede under politiavhør. Dette fremkommer videre av påtaleinstruksen § 8-4.³⁶ Forsvareren skal likevel ikke være en aktiv deltaker i samtalen som foregår. Forsvareren er til stede for å tilse at mistenktes rettigheter blir ivarett. Påtaleinstruksen § 8-1 presiserer at denne retten også gjelde for mistenkte. Det fremkommer at mistenkte skal gjøres kjent med at han kan la seg bistå av forsvarer. Påtaleinstruksen som forskrift har altså presisert rettigheten som fremstilles i EMK art 6 og i strpl. § 94.

4.3 Retten til å forholde seg taus

4.3.1. Retten til å forholde seg taus etter EMK

Begrepet «selvinkriminering» innebærer at en siktet eller mistenkt person gir informasjon som kan bidra til egen domfellelse i en straffesak.³⁷ Et slikt bidrag kan være enhver aktivitet som kan sette mistenkte i en ugunstig bevismessig stilling. Prinsippet kommer eksplisitt til uttrykk i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art. 14 nr. 3 bokstav g. Der fremkommer det at under behandlingen av en siktelse har han rett til å ikke «bli tvunget til å vitne mot seg selv eller til å erkjenne seg skyldig». For eksempel kan mistenkte avgi en forklaring til politiet, som gir politiet opplysninger de ellers ikke ville besittet. Dersom disse opplysningene kan bidra til domfellelse, har vedkommende inkriminert seg selv. Hvis informasjonen i motsatt tilfelle ikke under noen omstendighet kan bidra til en slik ugunst, regnes den ikke som selvinkriminerende.

Av EMK følger det ikke et klart og uttrykkelig vern mot selvinkriminering. Imidlertid stadfester EMKs art. 6 nr. 1 retten til «fair trial». Dette blir oversatt med retten til en rettferdig

³⁵ Steinar Fredriksen (2018) *Innføring i straffeprosess*, 4. utgave s. 109-110.

³⁶ Påtaleinstruksen (1985) §8-4.

³⁷ Ørnulf Øyen (2010) *Vernet mot selvinkriminering*. s.25

rettergang. Artikkelen lovfester et overordnet prinsipp, som skal sikre de involverte parter sine minimumsrettigheter. Innfortolket i disse er bl.a. vernet mot tvungen selvinkriminering. Denne fortolkningen følger blant annet av EMD sine dommer *Saunders mot Storbritannia* og *Funke mot Frankrike*. I sistnevnte dom sier EMD blant annet at tiltalte har rett til å «...remain silent and not to contribute to incriminating himself».

Retten til å forholde seg taus vil likevel ikke være til hinder for en mistenkt eller tiltalt, hvis vedkommende selv ønsker å forklare seg eller på andre måter inkriminere seg selv. En fortolkning av ordlyden innebærer at mistenkte har en rett til å forholde seg taus, men ingen plikt. Denne fortolkningen underbygges også av EMDs dom i *Maestri mot Italia*³⁸ hvor retten sier at art. 6 nr. 1 ikke er til hinder for at en person kan gi avkall på enkelte av rettighetene i en rettferdig rettergang.

4.3.2 Retten til å forholde seg taus etter norsk rett

Selvinkrimineringsvernet som beskrevet ovenfor har en forankring i norsk rett, og anses som et grunnleggende rettsprinsipp. Høyesterett uttaler i Rt.1999 s.1269 at det, også før EMK ble tatt inn i norsk rett, har det vært et viktig prinsipp at mistenkte i en straffesak «ikke har noen forklaringsplikt».³⁹ Prinsippet er sikret flere steder i norsk lovgivning.

Kongeriket Noregs lov 17. mai 1814 (heretter omtalt som Grunnloven) § 95 fastslår retten til en rettferdig rettergang i norsk rett, og er dermed EMK artikkel 6 nr. 1 sin forankring i den norske grunnloven. Høyesterett har uttalt at selvinkrimineringsvernet også her må innfortolkes i lovens ordlyd, på samme måte som det gjør i EMK artikkel 6 nr.1.⁴⁰ Se redegjørelsen for dette under pkt. 4.3.1. Prinsippet har også andre tydelige forankringer i Grunnloven. § 93 fremstiller et generelt forbud mot bl.a. tortur og annen nedverdige behandling, og bidrar til å sikre taushetsretten for en person som er mistenkt for et straffbart forhold. Grunnloven § 100 fastslår yringsfriheten. Dette omfatter også negativ yringsfrihet, altså retten til å ikke ytre seg.⁴¹

Prinsippet fremkommer ikke eksplisitt av straffeprosessloven, men flere paragrafer springer ut ifra det. Strpl. § 90 og § 232 pålegger henholdsvis retten og påtalemyndigheten til å informere siktede og mistenkte om at de «ikke har plikt til å forklare seg» i retten eller under etterforskningen. Strpl. § 232 gjør seg særlig gjeldende for politiet i forkant av avhør, og

³⁸ EMDN-2015-20903-J

³⁹ Rt. 1999 s. 1269 (side 1271-1272)

⁴⁰ Rt. 2014 s. 1292 (avsnitt 15)

⁴¹ Holm (2016) s. 10

derfor også den mest sentrale for oppgaven. Av strpl. § 123 fremkommer det et generelt unntak fra å svare på spørsmål dersom dette kan utsette den som forklarer seg for straff. Dette gjelder ikke bare for mistenkt, men vitner for øvrig. Videre fremkommer det av strpl. § 123 et generelt unntak for vitner fra å svare på spørsmål dersom dette kan utsette den som forklarer seg for straff. Det følger av rettspraksis at vitner har et smalere vern enn mistenkte.⁴² Dette taler for at strpl. § 123 også må gjelde mistenkte.

Selvinkrimineringsvernet blir også understreket ytterligere av lov 20. mai 2005 om straff (heretter forkortet strl.) § 221 andre ledd, som fastslår at dersom en person er mistenkt eller siktet i saken, kan han ikke straffes for uriktig forklaring.

Selvinkrimineringsvernet sin forankring i lovverket er ment for å sikre at rettigheten er reell. Overfor mistenkte gjøres dette særlig gjennom strpl. § 232. Den ulovfestede retten knyttet til bevisavskjæring er med på å videre ivareta prinsippet. Dersom beviset er ervervet på *ulovlig* eller *utilbørlig* måte, for eksempel i strid med bestemmelsene over, kan det nektes å føres som bevis. Bevisavskjæringen blir dermed en siste instans som sikrer et reelt vern mot ulovlig selvinkriminering.

4.4 Oppsummering

Oppgaven har til nå hatt en teoretisk redegjørelse for prinsippet om fri bevisførsel, samt vilkårene for bevisavskjæring. I tillegg har den foretatt en redegjørelse for sentrale rettigheter mistenkte har i politiavhør. At mistenkte skal gjøres kjent med saken, ikke har plikt til å forklare seg og at han har krav på forsvarer er rettigheter som i hovedsak skal verne om en som har status som mistenkt. Rettighetene er helt sentrale, og bidrar til å sikre mistenkte den rettferdige rettergangen han har krav på. I det videre vil oppgaven ta for seg hvilken betydning brudd på disse rettighetene kan få. Dette vil drøftes i lys av vilkårene knyttet til bevisavskjæringsvurderingen. Oppgavens fokus vil ligge på retten til å forholde seg taus, da den ansees som den mest tungtveiende og fundamentale rettigheten. I tillegg ville eventuelle drøftelser av andre rettigheter sannsynligvis bero på mange av de samme momentene. Disse rettighetene vil imidlertid ikke bli drøftet, av hensyn til oppgavens ordbegrensning.

5.0 Fri bevisførsel og bevisavskjæring opp mot avhør

I vurderingen av om et bevis skal avskjæres eller ikke vil det være ulike hensyn som spiller inn. På den ene siden vil rettens ønske om å få belyst saken i størst mulig grad, og dermed

⁴² Rt.2008 S1481 (avsnitt 15) og Rt. 1995 s.289 (s.292)

fatte beslutninger basert på den materielle sannhet, gjøre seg gjeldende. På den andre siden vil også mistenktes rettigheter og integritet være tungtveiende. Oppveiningen av disse vil derfor være sentral i vurderingen av hver enkelt sak. Når dette knyttes til avhørssituasjonen, vil det være sentralt å kartlegge om og i hvilken grad mistenkte er gjort kjent med sine rettigheter før han forklarer seg.

Selv om det må foretas en konkret vurdering i alle saker, vil det imidlertid være mulig å kartlegge de grensdragninger som i de fleste tilfeller vil medføre at beviset kan nektes ført. For at det skal kunne foretas en konkret avskjæringsvurdering må beviset, som tidligere nevnt, være innhentet på en ulovlig eller utilbørlig måte. Oppgaven vil i det videre drøfte innholdet i «gjøres kjent med», og vurdere når brudd på dette innebærer en ulovlig eller utilbørlig bevisinnhenting.

5.1 «Gjøres kjent med»

Som nevnt over har mistenkte en rekke rettigheter som gjør seg gjeldende under et avhør, herunder retten til å forholde seg taus. En forutsetning for at retten skal være reell, er at mistenkte er klar over den før han avgir en forklaring. Ettersom det er politiet som innhenter forklaringen, er det også politiet som har ansvaret for at mistenkte er klar over hvilke rettigheter han har.⁴³ Dette ansvaret fremkommer bl.a. av EMK. art. 6. nr. 3 bokstav a, som sier at mistenkte skal «be informed». En direkte oversettelse av dette er at mistenkte skal informeres eller underrettes. Begrepet i seg selv stiller ikke nødvendigvis krav til i hvilken grad informasjonen er mottatt. Det mest naturlige er å tolke ordlyden som at det er handlingen om å fortelle som er det avgjørende, og ikke den mentale viten som oppstår hos mistenkte. Dette tilsier at så lenge rettighetene er fremlagt, vil EMKs ytre skranke være innfridd og det vil således ikke foreligge et formelt lovbrudd.

Kravet er ytterligere presisert i strpl. § 232, hvor det fremkommer at mistenkte skal «gjøres kjent med» at han ikke har plikt til å forklare seg. Den mest naturlige ordlydsfortolkningen her tilsier her at kravet er noe strengere enn etter EMK. Det kan tolkes som at mistenkte må ha en viss grad av forståelse for at han kan ansees som *gjort kjent* med rettigheten. Mistenkte vil dermed ha en mer aktiv rolle med krav til endret forståelse, kontra den mulige passive fortolkningen som følger av ordlyden «informere».

⁴³ Strpl. §232 jf. §225

Denne forståelsen underbygges videre av rettsvernet som rettigheten søker å sikre. Dette kan kun ansees som reelt dersom mistenkte faktisk innehar en forståelse etter at rettigheten har blitt presentert.

Vilkåret «gjøres kjent med» er i liten grad omhandlet i rettspraksis og juridisk litteratur. Det fremkommer av lovforarbeidene at strpl. § 232 «svarer delvis til forskrifter som nå finnes i påtaleinstruksen».⁴⁴ I påtaleinstruksens bestemmelser og forarbeid benyttes imidlertid kun begrepet «gjøres kjent med» uten videre presiseringer.⁴⁵ Begrepet brukes altså flittig, uten at det foreligger en klar definisjon på hva som innebefattes i det. Den videre drøftingen av innholdet i vilkåret vil derfor i stor grad bero på en vurdering av rimelighetshensyn. Ettersom vilkåret har en sentral rolle i oppgaven, vil det i det videre foretas en grundig vurdering av de reelle hensynene bak vilkåret. Vurderingen vil innebære innholdsmessige, retts tekniske, virkningsbaserte og prosessuelle hensyn. Disse ble gjort rede for under punkt 2.1.4.

5.1.1. Virkningsbasert vurdering

En virkningsbasert vurdering innebærer å tolke hvilke konsekvenser lovgiver ønsker at bestemmelsen skal få.⁴⁶ Formålet og den ønskede virkningen av strpl. § 232 er å legge til rette for at mistenkte er innforstått med at han ikke trenger å forklare seg for politiet.

5.1.2. Innholdsmessig hensyn

En innholdsmessig vurdering av «gjøres kjent med» innebærer at reglen tolkes etter ønsket mål, sett opp mot middelet som benyttes. Målet med å informere mistenkte om retten til å forholde seg taus er å gi vedkommende muligheten til å ikke bidra til egen domfellelse. For at dette valget skal være reelt, er det rimelig å legge til grunn at mistenkte må ha anledning til å foreta en selvstendig vurdering knyttet til konsekvensen av det å forklare seg. Dette vil muligens være en utvidet tolkning av taushetsrettigheten, da mistenkte ikke bare skal ha mulighet til å vurdere om han vil forklare seg, men også gis muligheten til å foreta et begrunnet valg med hensyn til konsekvens.

Ser man hen til HR-2022-866-U kan det også fremstå som at Høyesterett mener at det må foreligge en konkret forståelse hos mistenkte som gjør vedkommende i stand til å forstå at rettighetene gjør seg gjeldene i avhørssituasjonen. I den aktuelle saken ble avhøret underkjent da vedkommende ikke forsto at rettigheten han hadde fått presentert gjaldt i avhøret bak i

⁴⁴ NUT 1969:3 s. 348

⁴⁵ NOU 1984:27 s. 115

⁴⁶ «Reelle hensyn», 2019

politibilen. Dette underbygger videre det faktum at det må være en konkret og reell forståelse hos mistenkte.

Videre er bestemmelsen som sikrer retten til taushet en fundamental rettsikkerhetsgaranti. Det er med andre ord ikke snakk om en bagatellmessig norm. Hadde normen vært bagatellmessig, hadde muligens vurderingen knyttet til forståelse av bestemmelsens innhold vært en annen. Dette fordi krenkelsen og samfunnets beskyttelsesinteresser hadde vært mindre. Man kan særlig legge dette til grunn ved å se til straffeprosessens grunnprinsipp om en tillitsvekkende straffesaksbehandling.⁴⁷ Hvis sentrale rettsvern som lovgiver har lagt til grunn ikke er reelle, vil også bestemmelsen oppfattes som uthulet og fremstå som lite tillitsvekkende for allmenheten. Dette styrker vurderingen om at mistenkte må ha en forståelse for innholdet, da det er en sentral forutsetning for det rettsvernet som utledes av strpl. § 232.

En kan i det videre også diskutere om en forutsetning for å foreta en konkret vurdering knyttet til konsekvenser innebærer at mistenkte også må ha en forståelse for hvorfor det foreligger en rett til taushet. Dette momentet er nok mindre sentralt enn konsekvensforståelse. På den ene siden kan man si at det er en forutsetning for at mistenkte skal kunne forstå at forklaringen kan svekke saken hans og bidra til domfellelse. På en annen side kan man argumentere for at mistenkte ikke trenger en forståelse for hvorfor han har dette valget, så lenge han evner å ta en selvstendig vurdering. Legger man dette til grunn er det ikke rimelig å stille opp noe krav til at mistenkte må ha en forståelse for bakgrunnen for taushetsretten.

5.1.3. Rettstekniske hensyn

Det kan også gjøres en vurdering av rettstekniske hensyn. Her vil det være særlig relevant å komme frem til den løsningen som fremstår som minst tvetydig, for å gi en likere, mer korrekt og mer effektiv straffesaksbehandling.⁴⁸ Det må med andre ord tas sikte på å unngå unødvendige prosessuelle konflikter. Motsetningene mellom kvalitet og effektivitet blir dermed satt på spissen. Spørsmålet blir i det videre om det er rettsteknisk hensiktsmessig å liste opp et krav om at forståelse av strpl. § 232 må legges til grunn hos mistenkte. Eventuelt om det også bør være innfortolket et krav om mulighet for konsekvenstenkning ved det å forklare seg.

På den ene siden vil det å stille et krav om at mistenkte kun skal ha fått opplest rettighetene på et språk han forstår, gjøre vurderingen knyttet til utilbørighetsvilkåret og bevisavskjæring

⁴⁷ Riksadvokaten, 2018. s. 24

⁴⁸ Øyen (2022) s. 53

enkelt, oversiktlig og prosessbesparende. Dette fordi det vil være svært etterprøvbart, gjennom å lese avhørsrapporten eller høre på opptaket av samtalen. Videre vil vurderingen kun bero på objektive holdepunkter, som også forenkler vurderingen. På en annen side må det stilles spørsmål om en mer dynamisk regel i større grad vil ivareta rettssikkerheten. I så fall vil det være hensiktsmessig å vurdere i hvilken grad tjenestepersonen bør forsikre seg om at vedkommende har forstått rettigheten. For at denne vurderingen skal bli mest mulig lik, bør dette kravet konkretiseres på samme måte som andre straffeprosessuelle bestemmelser.

5.1.4. Systemorienterte hensyn

Som nevnt er rettsvesenets evne til å fremstå profesjonelle og innby til en betryggende rettspleie et helt sentralt element ved rettsstaten. En viktig forutsetning for å skape tillit er at involverte parter får en mulighet til å bli hørt og uttale seg i saker som omhandler dem. Dette vilkåret er blant annet nedfelt i strpl. § 303. Ser man til for eksempel lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker sine bestemmelser om inhabilitet, vil det at en part reiser en inhabilitetsinnsigelse spille inn i vurderingen på om det foreligger inhabilitet.⁴⁹

Overfører man samme tankegodt til straffeprosessen bør det faktum at mistenkte selv mener han ikke forsto rettighetene tale for at det foretas en konkret avskjæringsvurdering. På en annen side kan dette momentet vanskelig tillegges mye vekt, da enhver siktet som har forklart seg inkriminerende og angrer vil ha en egeninteresse i å få avhøret avskåret. Det må imidlertid sies å være et valid vurderingsmoment sett opp mot rettsregler for øvrig.

5.1.5. Oppsummering

Med bakgrunn i de foregående rimelighetsbetraktningene kan man legge følgende til grunn i innholdsvurderingen av «gjøres kjent med». For det første tar bestemmelsen sikte på å gi mistenkte anledning til å foreta en selvstendig vurdering av om han ønsker å forklare seg. For at rettigheten skal være reell, bør mistenkte ha anledning til å ta en vurdering av konsekvensene ved å forklare seg. For det andre bør politiet forsikre seg om at mistenkte er gjort kjent med rettigheten i en slik grad at han kan foreta en slik selvstendig vurdering. Kravet om å forsikre seg burde være likt i alle saker for å opprettholde prinsippet om likhet for loven. I vurderingen av hvorvidt kravet er oppfylt, vil mistenktes egen oppfatning kunne spille en rolle. Denne forståelsen av vilkåret vil ligge til grunn i oppgavens videre drøftelser. I de følgende delkapitlene vil oppgaven drøfte denne forståelsen av «gjøres kjent med» opp mot vilkårene i bevisavskjæringsvurderingen.

⁴⁹ Forvaltningslovens §6 2. ledd, siste punktum

5.2 Ulovlig eller utilbørlig

Som tidligere nevnt er en forutsetning for å kunne ta en bevisavskjæringsvurdering at beviset er innhentet på *ulovlig* eller *utilbørlig* vis. Ervervlsen anses som ulovlig dersom den strider mot norsk rett, og utilbørlig dersom den har foregått på en kritikkverdig måte. Spørsmålet blir dermed om brudd på «gjort kjent med»-vilkåret kvalifiserer til å medføre en bevisavskjæringsvurdering.

I oppgavens fortolkning av «gjort kjent med» under 5.1.5, legges det til grunn at mistenkte skal kunne foreta en selvstendig vurdering om han vil forklare seg. For å kunne ta en slik vurdering, må han være tilstrekkelig informert om rettigheten og konsekvensene ved å forklare seg. Ved å legge denne forståelsen til grunn, vil enhver rettighetspresentasjon som ikke oppfyller dette være i strid med norsk rett. Avhøret kan i så fall regnes som et ulovlig ervervet bevis. Avhør som befinner i seg i grenseområdet mellom tilstrekkelig forståelse og ikke, vil ikke alltid ansees som ulovlige. Disse kan imidlertid regnes som kritikkverdige og tvil vil trolig tale i favør mistenkte, da politiet har best mulighet for å dokumentere at rettigheten er ivaretatt.

Vurderingen av om beviset er innhentet på ulovlig eller utilbørlig vis er en prosessuell vurdering. Dette medfører at det mest sannsynlige forholdet skal legges til grunn.⁵⁰ Dette betyr at det må være mer sannsynlig at beviset er innhentet på ulovlig måte, enn at det ikke er det. Knyttet opp mot «gjøres kjent med» innebærer det at det må foreligge en sannsynlighetsovervekt for at mistenkte har forstått rettigheten sin i tilstrekkelig grad. Dette vil være av betydning for hvilke tiltak politiet kan iverksette for å overholde loven.

Avhør hvor mistenkte er tilstrekkelig gjort kjent med rettigheten, oppfyller ikke kravet om normbrudd. Det kan heller ikke anses som kritikkverdig. Det vil dermed ikke være grunnlag til å fravike fra hovedregelen, og beviset kan føres. For oppgavens videre drøftelse vil det likevel ligge som en forutsetning at disse vilkårene er oppfylt. Drøftelsen vil ta for seg momenter i den konkrete bevisavskjæringsvurderingen.

5.3 Den konkrete bevisavskjæringsvurderingen

Den konkrete bevisavskjæringsvurderingen kan foretas når et bevis er innhentet på en ulovlig eller utilbørlig måte. I HR-2021-966-A fremhever Høyesterett flere momenter som skal legges til grunn i vurderingen av om beviset skal avskjæres.

⁵⁰ Rt. 1994 side 1139 (side 1142)

For det første er det sentralt om føringen av beviset utgjør en fortsatt eller vedvarende krenkelse. Dette innebærer at den uretten som et individ ble utsatt for ved ervervelsen vil fortsette hvis beviset benyttes i retten.⁵¹ For eksempel vil et inkriminerende avhør hvor rettighetene ikke ble tilstrekkelig lagt frem utgjøre en rettskrenkelse. Hvis avhøret aksepteres fremlagt i retten vil dette innebære en vedvarende krenkelse da mistenkte potensielt kan bidra til egen domfellelse ved at informasjon som ellers ikke ville vært tilgjengelig, blir tilgjengelig. Dette var blant annet et sentralt moment i *verksbetjentdommen*.⁵² Høyesterett uttalte her at beviset ikke kunne føres da det utgjorde en «vedvarende» eller «frasatt» krenkelse av rettsbruddet. Som vist til i 2.1.3 ser man en mulig endring i rettstilstanden. Som det følger av HR-2021-966-A er det ikke tilstrekkelig at det foreligger en «vedvarende krenkelse» for å avskjære beviset. Dette inngår nå som et viktig moment i en helhetsvurdering.

For det andre må grovheten i den krenkelsen som er begått vurderes. Grovhetsvurderingen vil lene seg på karakteren av regelen som ble brutt ved beviservervelsen. I forarbeidene til tvisteloven fremkommer det at i saker der tungtveiende rettssikkerhetsgarantier er brutt kan det medføre at beviset nektes ført.⁵³ Vernet mot selvinkriminering er et av de sentrale og konstitusjonelle prinsippene ved rettsstaten. Det faktum at det ikke bare er brudd med nasjonal lovgivning, men i mange tilfeller også EMKs ytre skranke taler for at den rettsstridige bevisinnhentingen er grov. I en høyesterettsdom som omhandlet erstatningsansvar,⁵⁴ var en mann blitt avhørt uten å bli informert om retten til å forholde seg taus. Høyesterett argumenterte i den saken for at rettsregelen som var brutt var av en slik «grunnleggende» karakter, at beviset ikke burde kunne fremsettes. Rettsregelens fundamentale posisjon og rettspraksis tilsier dermed at manglende informasjon om retten til å forholde seg taus kan tale for at avhøret ikke kan fremlegges.

Øyen problematiserer i boken *straffeprosess* om grovheten av krenkelsen også innebefatter hvor «klart eller åpenbart» bruddet på rettsregelen var. Her argumenterer han for at i de tilfeller hvor rettsregelen er uklar, eller ikke er brutt med hensikt, vil krenkelsen anses som mindre grov enn i de tilfeller hvor det foreligger et åpenbart brudd.⁵⁵ Det kan tale for at i de tilfeller hvor tjenestepersonen fremsetter rettighetene i god tro om at lovens vilkår er innfridd, vil krenkelsen være mindre grov. I Rt. 2014 s. 1105 ble imidlertid ikke dette momentet ilagt

⁵¹ Øyen (2022) s. 368

⁵² Rt. 1999 s. 1269 (side 1273)

⁵³ Ot.prp. nr. 51 (2004-05) S. 459

⁵⁴ HR-2017-1894-U (avsnitt 17)

⁵⁵ Øyen (2022) s. 367.

noe vekt. Dommen sår dermed tvil om momentet skal ilegges noe vekt i drøftingen av krenkelsens grovhet. Med bakgrunn i dette vil nok de fleste saker hvor rettighetene ikke er fremsatt i tilstrekkelig grad være å regne som grove krenkelsener og tale for bevisnektelse.

For det tredje skal det vurderes om den som satt med beviset, pliktet å utlevere det. Her skiller man mellom materielle og prosessuelle brudd.⁵⁶ Under det materielle vil det for eksempel tale for at beviset bør nektes ført hvis det er innhentet på en måte som er stengt gjennom lov, eller at man er avhengig av et samtykke som ikke har foreligget.⁵⁷ Under det prosessuelle er vurderingen i de tilfeller politiet hadde adgang til å innhente bevis, men ikke fulgte formell prosedyre. Her vil det sjelden oppstilles et forbud.⁵⁸ Hvorvidt fremsettelse av rettigheter i et avhør faller inn under prosessuelle eller materielle vilkår omhandles ikke i litteraturen. Imidlertid er det nærliggende å tillegge det det prosessuelle, da dette omhandler fremgangsmåten og saksbehandlingen for bevisinnhentingen. Selv om det å forklare seg overfor politiet ikke er stengt gjennom lov, plikter heller ikke mistenkte å gjøre dette. Imidlertid er det en forutsetning forut for forklaringen at rettighetene etter strpl. § 232 blir gjort kjent for mistenkte. Dette følger av bestemmelsens ordlyd «skal». Med bakgrunn i dette vil det som hovedregel tale for bevisavskjæring i saker hvor mistenkte har avgitt en forklaring, uten at de prosessuelle vilkårene for avhøret er fremsatt.

Et fjerde moment som trekkes frem er at dersom innhentingen blir sanksjonert er det større grunn til at bevisene kan avskjæres. Her kan sanksjonering fra myndighetene medføre at beviset bør kunne føres for retten da disiplineringshensynet som man ønsker fremmet gjennom bevisavskjæringen kan ivaretas gjennom administrative sanksjoner.⁵⁹

Disiplineringshensyn vil si rettens adgang for å korrigere politiet.⁶⁰ Dette er for eksempel tilfellet i en ransakelsessak fra 2022.⁶¹ Her la Høyesterett til grunn at beviset burde kunne føres da politiet allerede var sanksjonert med «administrative virkemidler» og dette hadde «hatt effekt». Det fremkommer i tillegg av juridisk litteratur at disiplineringshensynet i liten grad er vektlagt i norsk rettspraksis.⁶² Med bakgrunn i dette vil trolig ikke

⁵⁶ Anders Bratholm (1970) *Utkast til ny straffeprosesslov*. s.119

⁵⁷ Se Rt. 2006 s.582

⁵⁸ Se Rt. 2013 s1282

⁵⁹ Øyen (2022) S. 368

⁶⁰ Øyen (2022) s. 368

⁶¹ HR-2022-2420-A (avsnitt 34)

⁶² Øyen (2022) s. 368

sanksjoneringsvilkåret være fremtredende i saker som omhandler brudd på retten til taushet, og dermed heller ikke tale for at beviset nektes ført.

Det femte vurderingsmomentet er hvor viktig saken er. Dette betyr i praksis sakens alvorlighet rent strafferettslig.⁶³ Hvordan dette har innvirkning på vurderingen kan være vanskelig å vurdere. På den ene siden kan det tenkes at hensynet bak momentet er til oppklaringen av saken. Det kan diskuteres at jo mer alvorlig en sak er, desto viktigere er det at den materielle sannhet kommer frem, og at terskelen for å avskjære et bevis dermed er høyere. Bratholm uttaler at desto mer alvorlig siktelsen er, jo viktigere er det at beviset blir tillatt ført.⁶⁴ Han legger her til grunn at en materiell riktig avgjørelse er mer tungtveiende i alvorlige saker. Dette underbygges av forarbeidene til tvisteloven. Argumentasjonen i forarbeidene tar utgangspunkt i to HR-dommer, som begge omhandler ulovlig kameraovervåkning av arbeidere for å avsløre underslag. I forarbeidene blir det uttalt at arbeidsgivers interesse av å beskytte seg mot underslag ikke er tungtveiende nok til å forsvare middelet som ble brukt. Videre uttales det at dette kunne stilt seg annerledes dersom videoovervåkingen for eksempel avdekket alvorlige voldshendelser.⁶⁵ Basert på dette kan man argumentere for at det ligger et hensyn til sakens oppklaring bak momentet om viktigheten av saken.

På den andre siden ligger hensynet til mistenkte. Dette er et hensyn som trekker i motsatt retning med minst like stor tyngde.⁶⁶ EMD fastslår i flere dommer at retten til en rettfærdig rettergang, etter EMK art. 6 nr. 1, står sterkest i de mest alvorlige sakene.⁶⁷ Basert på dette, samt Øyen sin juridiske litteratur, kan det virke som at vernet om mistenktes rettigheter er det mest tungtveiende hensynet bak momentet. Føringsen av et bevis som er ervervet på *ulovlig* eller *utilbørlig* vis, vil i så fall utgjøre en større krenkelse jo mer alvorlig saken er.

Et sjette moment som skal vurderes er bevisets viktighet i saken. Diskusjonen om hvilke hensyn som ligger bak dette vil bero på mange av de samme elementene som under *hvor viktig saken er*. I saker der det *ulovlig* eller *utilbørlig* ervervede beviset er av sentral og fellende rolle, kan man diskutere at det er viktig å la det føres med hensyn til oppklaring av saken. Høyesterett problematiserer dette i HR-2021-966-A. På spørsmål om et bevis skal vurderes avskåret, har lagmannsretten «lagt vekt på at videopptaket må antas å være det

⁶³ Øyen (2022) s. 369

⁶⁴ Bratholm (1970) s. 168

⁶⁵ NOU 2001:32B s. 961 avsnitt nr. 5. og Rt-2001-668 s. 671 og Rt-1991-616.

⁶⁶ Øyen (2022) s. 369

⁶⁷ *Salduz vs. Storbritannia* (avsnitt 54) og *Simenovi vs. Bulgaria* (avsnitt 126).

sentrale bevis i saken». Høyesterett har ikke sagt seg imot dette argumentet. Dette kan forstås som at terskelen skal være høyere for å avskjære et sentralt bevis i en sak.

Dersom beviset har en sentral og fellende rolle, kan man argumentere for at det vil være en større krenkelse å la det føres. I RT-2003-549 var det spørsmål om to tjenstepersoner kunne vitne om en samtale de hadde hatt med mistenkte rett etter gjerningstidspunktet. Samtalen hadde tydelig gått over i et avhør, uten at rettighetene ble presentert i det hele tatt. Høyesterett kom her frem til at beviset var ervervet på ulovlig vis, men at bevisavskjæringsspørsmålet måtte avgjøres av hvilken viktighet beviset hadde hatt for skyldspørsmålet. Her landet de på at forklaringen, sett i sammenheng med de andre bevisene i saken, ikke hadde noen særlig fellende tyngde. Beviset ble dermed tillatt ført. EMD underbygger dette ved å konstatere at det lettere vil være rettferdig etter EMK art. 6 nr. 1 å føre et ulovlig ervervet bevis dersom det ikke har en fellende tyngde.⁶⁸ Dette kan peke i retning at hensynet til mistenktes rettferdige rettergang også her er tungtveiende. Ut ifra Høyesteretts avgjørelse kan det virke som bevisavskjæring ved mangelfull fremsetning av rettigheten, først inntreffer når mistenkte faktisk inkriminerer seg selv dersom beviset føres.

5.3.1 Oppsummering

Når et bevis er innhentet på ulovlig eller utilbørlig vis, kan det foretas en bevisavskjæringsvurdering. Høyesterett har utformet 6 momenter som skal vektlegges i denne vurderingen. I de saker hvor mistenkte ikke har forstått rettighetene i tilstrekkelig grad kan det se ut som at «fortsatt eller vedvarende krenkelse», «grovheten av krenkelsen», «den som satt med beviset pliktet å utlevere det» ofte vil være oppfylt. Vilkårene om «innhenting ble sanksjonert av myndighetene» vil ofte ikke være innfridd. Det må likevel foretas en vurdering i hver enkelt sak, noe som vil påvirke den konkrete vurderingen og i hvilken grad vilkårene er oppfylt. Ser vi til vilkår som «sakens alvorlighet» og «bevisets viktighet» vil vurderingen av disse være utelukkende saksavhengig. Redegjørelsen gir noen konkrete vurderingspunkter som polititjenesepersonene, påtalemyndigheten og retten kan benytte i vurderingen av avhørets gyldighet.

Oppgaven vil i det videre forsøke å utforme noen konkrete tiltak som den enkelte tjensteperson kan benytte seg av for å forsikre seg om at mistenkte har forstått rettighetene i

⁶⁸ EMD dom 13.09.16 Ibrahim mfl. vs. Storbritannia avsnitt 274, bokstav g)

den grad lovverket krever. Tiltakene vil basere seg på funnene som ble gjort i oppgavens tidligere kapitler.

6.0 Konkrete tiltak

Gjennom tidligere drøftelser har oppgaven kommet frem til at et gyldig avhør krever at mistenkte har en grad av forståelse for rettighetene før han avgir forklaringen. Det er politiets oppgave å tilrettelegge for at en slik grad av forståelse kan finne sted. Politiet kan gjennom enkle tiltak øke kvaliteten på rettighetspresentasjonen, og dermed bedre ivareta mistenktes rettssikkerhet.

Opgavens tidligere funn underbygges også av etterforskningslitteratur som sier at etterforsker må forsikre seg om at mistenkte forstår gjeldene rettigheter.⁶⁹ Videre peker de på metakommunikasjon som et verktøy for å oppnå en slik forståelse. Metakommunikasjon er kommunikasjon om samtalen og relasjonen mellom partene. Dette er med på å skape god tillit, og er en grobunn for effektiv kommunikasjon.⁷⁰ I forlengelse av det er et mulig tiltak å forsøke å etablere en mer dialogisk tilnærming til presentasjonen, som legger til rette for mer deltakelse fra mistenkte. Ved en slik tilnærming vil man unngå at mistenkte blir redusert til en passiv mottaker av politiets budskap. Utfordringen kan likevel bli at det er politiet som sitter på kunnskapen som skal formidles til mistenkte, og at en dialog om temaet dermed kan være vanskelig å opprette.

En form for deltakelse kan være å få mistenkte til å gjenta eller forklare de rettighetene som politiet har forsøkt å formidle.⁷¹ Dette kan være med på å bekrefte overfor politiet at mistenkte i det minste har hørt etter på det som ble forklart. Det kan likevel diskuteres hvorvidt en ren gjentakelse av det som blir sagt i virkeligheten kan brukes som en markør for at personen har forstått innholdet. Som nevnt tidligere er kravet til forståelse av straffeprosessuell karakter og er dermed ikke et strafferettslig spørsmål. I praksis betyr dette at det er tilstrekkelig med en sannsynlighetsovervekt. Det må altså være mer sannsynlig at mistenkte har forstått rettighetene enn at han ikke har det. Dersom en siktet kan gjenta det som har blitt sagt, vil dette være med på å styrke sannsynligheten for at han har forstått rettighetene.

⁶⁹ Ole Thomas Bjerknes og Ivar Andre Fahsing (2018). *Etterforskning* Bergen s. 219

⁷⁰ *Ibid* s. 216

⁷¹ *Ibid* s. 220

En annen faktor er språket sin rolle i forståelsen av rettighetene. Politiet benytter i sin hverdag en rekke begreper, både juridiske og ikke-juridiske, som folk flest ikke har befatning med i sin hverdag. For politibetjenten vil derfor betydningen av disse være selvsagte, mens budskapet ikke når frem slik det var ment til mistenkte. Grunnet for vellykket kommunikasjon er nettopp at budskapet som kommer fra avsendere, blir tolket og forstått av mottakeren på den måten det var ment.⁷² Dette vanskeliggjøres dersom personen ikke har kjennskap til ordene som blir brukt, og er viktig å ta i betraktning når man skal forklare rettighetene. Språket må justeres til den polititjenestepersonen snakker med, og eventuelle begreper må utdypes eller forklares med et hverdagslig språk. Slike forklaringer kan også skje gjennom konkrete eksempler egnet til å skape forståelse.

Tidligere i oppgaven ble det drøftet hvorvidt en presentasjon skulle være av en mer dyptgående karakter. Mistenkte skal ikke bare inneha en forståelse for rettigheten, men også være i stand til å gjøre en selvstendig vurdering av det å forklare seg med hensyn til konsekvens. Dersom politiet kun forklarer at han har rett til å forholde seg taus, uten noen videre begrunnelse, kan man risikere at rettigheten blitt uthulet og overfladisk. For at rettigheten skal være reell, kan politiet forsøke å skape en forståelse for hvordan den utspiller seg i den aktuelle saken. Dersom mistenkte får forklart hva rettigheten forsøker å verne om og hvilken betydning dette kan ha for ham, kan det være med på å styrke forståelsen han får av rettigheten.

Hvordan presentasjonen av rettighetene foregår er også et sentralt moment. I tillegg er det også viktig at polititjenestepersonen får frem at situasjonen han og mistenkte befinner seg i er en avhørssituasjon. En presisering av at rettighetene gjør seg gjeldende i den situasjonen de er i vil også være viktig. Dette er en problematikk som gjør seg mest gjeldende i de avhørene som blir tatt på stedet. Her møter ikke mistenkte opp på stasjonen og situasjonen kan dermed oppleves mer uformell. Dette var situasjonen i HR-2022-866-U (avsnitt 22) hvor avhøret ble tatt under en transport bak i politibilen. Mistenkte var ikke «tilstrekkelig klar over» at situasjonen han befant seg i var et «avhør», og at rettighetene han fikk presentert gjorde seg gjeldende. I situasjonen vil det derfor være viktig å ikke bare redegjøre for innholdet i rettighetene, men også at de gjør seg gjeldende på det tidspunktet avhøret foretas.

I tillegg til det som knytter seg til selve kommunikasjonen, kan man også diskutere faktorer ved omgivelsene som kan virke forstyrrende. Eksempelvis vil støy og urolighet være et aspekt

⁷² Phelps, Larsen & Singh (2017) S. 122

ved situasjonen som kan påvirke hvordan budskapet blir mottatt.⁷³ Mange avhør blir tatt inne på politistasjonenes avhørsrom, og vil dermed foregå under rolige forhold, som i liten grad vil påvirke kommunikasjonen. Dette kan fort stille seg noe annerledes ved avhør som blir tatt på stedet. Her kan det ofte være støy eller uroligheter ved situasjonen som vanskeliggjør formidlingen. Dette kan påvirkes ved å forsøke å finne et roligere sted, for eksempel på et atskilt rom eller i politibilen. Målet er å få dratt den mistenkte vekk fra støyet og situasjonen, og slik skape en god forutsetning for kommunikasjon, som igjen kan medføre økt forståelse for rettighetene.

7.0 Avslutning

Ved rettighetspresentasjonen i avhør av mistenkte er det tre rettigheter som alltid skal presenteres. Dette er kravet på forsvarer, hva saken gjelder, samt retten til å kunne forholde seg taus. Oppgaven har særlig fokusert på retten til taushet. Et sentralt vilkår er at mistenkte skal «gjøres kjent med» rettighetene sine. Det foreligger få presiseringer gjennom forarbeider, rettspraksis eller juridisk litteratur på hvilke krav som ligger i dette vilkåret. Med bakgrunn i rimelighetsbetraktninger kan en utlede at mistenkte må ha en konkret og reel forståelse for rettighetens innhold, samt hvilke konsekvenser det å forklare seg kan medføre.

Et avhør er å regne som gyldig når det ikke hefter formelle feil ved det, og dermed kan legges frem som bevis i retten. I norsk rett har vi en ulovfestet hovedregel om fri bevisførsel. Det vil si at partene selv står fritt til å fremlegge alle de bevis - herunder avhør - som de anser som hensiktsmessige for å belyse saken. Reglen om fri bevisførsel er likevel ikke absolutt og retten kan nekte bevisførselen dersom tungtveiende prinsipielle hensyn taler for dette. På ulovfestet grunnlag har Høyesterett fastsatt kriterier for når et bevis kan nektes fremlagt. For det første må beviset være anskaffet på en *ulovlig* eller *utilbørlig* måte. Selv om bevis er skaffet til vei på en slik måte, må det i tillegg foretas en bred og konkret vurdering i hver enkelt sak. Disse vurderingsmomentene er også konkretisert gjennom rettspraksis. Hvis et avhør er skaffet til vei på en ulovlig eller utilbørlig måte, og en konkret vurdering taler for at avhøret ikke bør kunne føres grunnet prinsipielle hensyn, må retten til fri bevisførsel vike. Avhøret vil i så fall være å regne som ugyldig.

Gjennomgangen av denne oppgaven viser et komplekst rettskildetilbud. Til tross for at flere rettskilder omhandler problematikken knyttet til avhørs gyldighet, er det få - om noen - kilder

⁷³ Joshua M. Phelps, Nils Morten Larsen og Manjeet Singh (Red.). (2017). *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid* Oslo s. 125

hvor dette kommer på spissen. Det er dermed utfordrende å trekke en klar grense for når avhør er å anse som gyldig, og når det må regnes for ugyldig. Med bakgrunn i oppgavens funn kan det likevel fremstå som at avhør hvor mistenkte ikke har forstått retten til å forhode seg taus, i mange tilfeller vil medføre at avhøret kan nektes ført for retten, og således erkjent ugyldig.

For politiet, og den enkelte tjenestepersons del, er det viktig å sette seg inn i regelverket, og tilpasse kommunikasjonen av rettighetspresentasjonen etter mottaker. Med bakgrunn i rettspraksis bør politiet legge til grunn en sannsynlighetsovervekt for at mistenkte har forstått rettighetene sine. Av etterforskningslitteraturen kan det fremstå som at det å få mistenkte til å gjenfortelle rettighetene til avhører kan sannsynliggjøre for etterforsker at mistenkte har forstått i tilstrekkelig grad. Dette hadde imidlertid vært en spennende tematikk å belyse i en senere oppgave.

8.0 Litteraturliste

Litteratur og artikler

- Aall, Jørgen. (2018) *Rettsstat og menneskerettigheter: en innføring i vernet om individets sivile og politiske rettigheter etter den norske forfatning og etter den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*. 5. utgave. Fagbokforlaget
- Aarli, Ragna & Mæhle, Synne Sæther. (2018) *Juridisk metode i et nøtteskall*. Gyldendal.
- Akhtar, Syed Ali, Jørgensen, Gisle, Navestad, Lars og Zondag, Martin. (2022, 5. desember). Slaktet politiavhørene av fetteren: – Det var ingen tilståelse. *NRK*, <https://www.nrk.no/rogaland/asbjorn-rachlew-slaktet-avhorene-av-fetteren-1.16209392>
- Bjerknes, Ole Thomas og Fahsing, Ivar Andre (2018). *Etterforskning: Prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Boe, Erik Magnus (2020). *Grunnleggende juridisk metode. En introduksjon til rett og rettstenking*. 4. utgave. Universitetsforlaget.
- Bratholm, Anders, (1970) Utkast til ny straffeprosesslov. *Lov og rett*. S. 161-189
- Fredriksen, Steinar, (2018) *Innføring i straffeprosess*, 4. utgave. Gyldendal
- Holm, Linn Haug (2016) *Vernet mot selvinkriminering, Taushet hos mistenkte som bevis for straffskyld* [Masteroppgave]. Universitet i Oslo.
- Phelps, Joshua M., Larsen, Nils Morten og Singh, Manjeet (Red.). (2017). *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid: Sosialpsykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reelle hensyn. (2019, 13. august). *I jusleksikon*. https://jusleksikon.no/wiki/Reelle_hensyn
- Strandberg, Magne (2022, 12. desember) Bevisumiddelbarhet. *I Store norske leksikon*. <https://snl.no/bevisumiddelbarhet>
- Øyen, Ørnulf (2010) *Vernet mot selvinkriminering*. Fagbokforlaget.
- Øyen, Ørnulf (2017) *Straffeprosess* (2. utg) Fagbokforlaget.

Øyen, Ørnulf (2022) *Straffeprosess* (3. utg) Fagbokforlaget.

Lover og forskrifter

Kongeriket Norges Grunnloven 17. mai 1814

Forvaltningsloven Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten for forvaltningssaker.

Menneskerettsloven Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

Vedlegg 2. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen med protokoller

Vedlegg 6. Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter med protokoller

Påtaleinstruksen Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordning av påtalemyndigheten

Straffeloven Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.

Straffeprosessloven Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker

Høyesterettsavgjørelser

Rt. 1990 s. 1008

Rt. 1991 s. 616

Rt. 1994 s. 610

Rt. 1994 s. 1139

Rt. 1995 s. 289

Rt. 1997 s. 795

Rt. 1999 s. 1269

Rt. 2000 s. 996

Rt. 2001 s. 668

Rt. 2003 s. 549

Rt. 2003 s. 1814

Rt. 2006 s. 582

Rt.2008 s. 1481

Rt. 2009 s. 1526

Rt. 2013 s. 1282

Rt.2014 s. 1105

Rt. 2014 s. 1292

HR-2017-1894-U

HR-2021-966-A

HR-2022-866-U

HR-2022-2420-A

EMD avgjørelser

Saunders vs. Storbritannia, EMD, nr. 19187/91 dom av 17. desember 1996.

Funke vs. Frankrike. EMD, nr. 10828/84, dom av 25. februar 1993

Maestri vs. Italia , EMD, nr. 39748/98, dom av 04. juli 2002

Ibrahim mfl. vs. Storbritannia, EMD, nr. 50541/08, dom av 22. mai 2012.

Salduz vs. Tyrkia, EMD, nr. 36391/02, dom av 28. mars 2006.

Simeonovi vs. Bulgaria, EMD, nr. 21980/04, dom av 23. august 2011.

Rundskriv og direktiver

EU directive (2012/13) *On the right to information in criminal proceedings*. European

Parliament and the Council

NOU 1984:27 (1984) *Ny påtaleinstruks*. Justis- og beredskapsdepartementet.

NOU 2001:32 (2001) *Om lov om tvisteløsning (tvisteloven)* Justis- og beredskapsdepartementet.

NUT 1969:3 (1969) *Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen*. Justis- og politidepartementet.

Ot.prp.nr.35 (1978–1979) *Om lov om rettergangsmåten i straffesaker*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) *Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)* Justis- og beredskapsdepartementet.

Riksadvokaten (2018) *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (kvalitetsrundskrivet) (nr. 3/2018)* [Rundskriv]